

СТЕФАН СТАМБОЛОВ
РАЗМИШЛЕНИЯТА НА ЕДИН
ЧЕСТИТ БЪЛГАРСКИЙ
ГРАЖДАНИН

chitanka.info

I.

Доживях, слава тебе, Боже! Видях това, което душата ми най-искрено и силно желаеше да види. Доживях да видя българи свободни, Българско княжество, българска камара, български представители. Как може да се не радвам, да се не веселя, а понякога да се и не понапия от радост, като гледам всичко това?! Радостта ми е дотолкова голяма, блаженството ми така широко-безпределно, щото понякога мене ми се струва, като че се нося на някой облак, и хвъркам-хвъркам, а под себе си гледам милиони честити, засмени, радостни лица. В такива минути, които с мене се случват доста често, особено ако постоя до среднощ на някое утощение, дадено в чест на растящите като гъби след дъжд комисии или пък в някоя вонеща ресторация с громко и претенциозно название, дето от полупияните български нотабили разискват се разни политически, икономически и обществени въпроси, като се подкрепят по един практически способ с най-неопровержими и осезателни доказателства и аргументи, ази съм така честит, така самодоволен, щото, ако в нея минута би дошъл внезапно китайския Император, за да ми каже „да си променим местата“, аз без всяко двоумение би отхвърлил неговото предложение. Как? Аз, честитият български гражданин, да променя с когото и да би било моето място? Това е невъзможно, немислимо, просто — престъпно да ми го предложи някой... И, вижда Бог, ази съм даже готов да прокълна „най-тържествено“ онова нещастно място, дето би могла да се зачене и роди една такава престъпна мисъл. И, ако това място бъде моя собствен мозък, аз и към него ще да бъда така строг и неумолим, както дядо Богоровата „Сляпа-Баба“ (Темида).

И така, аз съм най-честития, най-самодоволния, най-благодарния български гражданин, и в силата на това позволявам си (и вярвам, че имам право) да разкажа на моите простодушни братя за всичките си любвеобилни патриотически мисли и чувства. За да направя това благо и народополезно дело аз съм се ръководил от две светли мисли: 1) да съобщя на моите съграждани свещения онзи огън, който гори в

гърдите ми, и който е началото на всяко смиреномъдрие и благодушие и 2) да оставя на потомството си завет от една колекция на най-искренни и дълбоко патриотически мисли и чувства, които като четете и изучава, то ще да се облагородява и възвишава в помислите си. И така, напълно уверен, че правя добро и полезно дело, аз се залавям за перото и почнувам да пиша записките си, които, уверен съм, ще се четат от всекиго с нужното благовение, внимание и хладнокръвие.

II.

Вземам аз в ръка перото си, но да ви кажа правичкото, това го правя с едно малко прискорбие. „Перво и перво“, мене много ми е жално, че по причина на оскъдността на средствата си, аз не мога да имам един телефон, на който клонищата да бъдат проведени в дома на всеки български гражданин. Така щото да мога отведнъж да предам на народа си всичко, що се е набрало в душата ми, за нашето добро сегашно положение, за нашето блестящо бъдеще, за ролята, която ние ще да играем на Балканския полуостров — с една дума за всичко, което ме прави честит и доброчест български гражданин. И по тоя начин, в една и съща минута да направя така също честити всичките мои компартисти — нещо, което не вярвам да е правил никой проповедник досега. Като си помисля какъв ефект и каква гигантска полза ще да направя изведнъж на милиони живи същества, като си помисля, че мисълта за едно такова практическо и широко приложение на Едисоновия апарат е дошла на мен първи в главата, то аз се препълням от неизказана радост. Краката ми подхълцват от самооблажение и аз неволно се питам: кой е по-велик от двама ни — Едисона и мене — той ли, що е измислил чудесния апарат, или аз, който намислих да направя едно такова полезно и всеобщо приложение с него?

За решението на тоя спорен въпрос аз мисля скоро да се отнеса до Парижката академия и от там да искам справедливост и награда.

„Во вторих“, мене много ми е жално, че пак по същата причина, безпаричието, не мога да имам и фонограф, за да имам възможност да съобщя на моето възлюблено потомство своите честити и многополезни мисли и чувства в жива реч, със всичката потребна интонация и вибрация на гласа, с всичките най-малки оттенки и приливи на моето нечутно красноречие, силата на което доколко е огромна и монстриозна аз имах случай да се убедя още докато бях млад. За доказателство на последното аз мога да ви приведа един-два примера.

Во времето на турското владичество, аз като се боях да не би някак да се прочуя за „комета“ и на права Бога да облажа въжето, при всичко, че чувствавах да гори в мене свещения огън на „божественото красноречие“, а така също потребността да излея пред другите всичко, което вълнува и радва моето „существо“ — аз се въздържах най-великодушно от тая соблазън. И да ви кажа право, сега намирам, че съм правил твърде благоразумно и добре. Защото ако да бих се поддад на тая соблазън, кой знае дали сега не щях да съм между усопшите и следователно, не щяхте да имате удоволствието и честта да четете и да се просветявате от моите знаменити размишления. Но това въздържание колко танталовски мъки и страдания, колко адски безпокойства ми е причинило, един Господ знае... Но на думата си.

Не помня добре чел ли бях нейде, чул ли бях от някого, че великите поети като написвали някое свое творение, то четели го на слугите си и даже на котките си, за да чуят какво е тяхното мнение за произведението им. Понеже чувствавах и вярвах, че и в мене е твърде силно развита поетическата дарба на словото, то не се посвених да подражая техния пример. „Перво и перво“, затворих се в една от най-загънтените стаи на дома си, дето с всичката ревност и старание на един пробуден велик талант захванах да се упръжнявам сам пред моето любимо куче Султан в ораторското изкуство и се убедих, че наистина трябва да съм имал голямата дарба на словото. Защото, щом захванах в една филипика да громоля беззаконията и злодействата на турското правителство, то, кучето — моят слушател — така силно и високо залая, щото съседите ми се събраха, за да видят какво става у нас, че така силно лае Султана. А клетата ми майка с преbledняло лице дойде при мене и ме гледаше с един блуждающ поглед, с някакво извънредно смущение.

За да избягна любопитството на съседите си и да не безпокоя старата си майка, аз намислих, че ще е най-добре да имам за слушател някои неодушевен предмет и за такъв избрах стола си. Сега вече аз имах случая да се убедя, че словото може да действа и на неодушевените предмети и даже да ги кара да се движат, стига само то да бъде искрено и добре прочувствувано.

III.

Говорих аз веднъж, мой ти байно, за разпадването на турското царство и като исках да изобразя тая картина по-живо и по-релефно, то стараех се да поддържа словата си с приличните жестове, които могат да придружават една подобна катастрофа. Види се, изображаването на тая катастрофа да е било твърде силно, живо и неподражаемо, защото от ужас и трепет се обзел даже и невоодушевления предмет — стола. И аз като се покопитих от своя патос, видях го потърколен на земята и, нещо повече, — със строшени крака. Тогава се преизпълни сърцето ми с едно извънредно умиление към пострадавшия предмет от моето буйно и пламенно красноречие и като се боях да не би някога да направя със словото си същото действие и върху някои живи същества като люде, събрани в някоя черква или камара, аз паднах на колене пред иконостаса и като благодарих от дълбочината на душата си Пресветая Владичици за голямата дарба, с която ме е благословила, заклех се „най-тържественно“ никога, никъде и пред никого да не говоря вече за печални и странни работи, но всеки път да изричам благонамерени, смиреномъдри и кротки речи.

И така вече постъпвам. Аз никога не си позволявам да говоря буйно и разпалено. И като отида в някое събрание старая се да примиря препиращите се, като гледам да избира средата на противоположните мнения и да сближа двата противни лагера.

Тая моя постъпка е двойствено полезна за мене. „Перво и перво“, тя ме предпазва като гръмоотвод от моето буйно и пламенно красноречие; „во вторих“ — тя кара да ме уважават по-голямата част от представителите и на двете партии, и да ме избират във всякакви комисии и депутации. Както виждате, полезността на тая моя постъпка е така очевидна и осезателна, щото аз не мога да се начудя на себе си, като коя способност у мене е по-развита — благоразумието ли, смиреномъдрието ли, нискогледанието ли, хитростта ли, подлостта ли, лукавщината ли, или... или...

Но за това доста. Сега аз ще направя едно поетическо отстъпление и ще поговоря „за една мисъл, която ей сега ми дойде на ума“, а именно — за недостатъка на Едисоновия апарат, фонографа. По моето мнение, тоя апарат има един непростим недостатък, който така възмуцава, щото аз без малко, готов съм да нарека „за една минута“ всичкия апарат безполезен и за нищо неспособен. Тоя недостатък е, че фонографа не е снабден с един „бързофотограф“, който да възприема и сетне да възпроизвежда всичките движения и жестове на говорящия — с една реч, всичките мимически красоти и прелести на оратора. А това е един непростим недостатък, който ако се не поправи, то моето потомство не ще има възможност да изпита всичката сила и прелест на моето „несравнено“ красноречие.

Представете си, че и тоя „бързофотограф“ е изнамерен и приложен към фонографа. Представете си, че аз, честития български гражданин, стоя и говоря пред него и всичко, което излезе от моите зорлообразни устица и думите, и гласа, и ударенията, и трептенията, и точките, и запетанието, и многоточието се отпечатват във фонографа, а пък моята фигурка, хубавата ми главица с лисината, като танур на темето, брадичката ми, мустачките ми, късото ми вратленце, мъничките ми лукави очички, носенцето ми, фрака ми, вратовръзката ми, с една реч цял-целокупен аз се отпечатвам в бързофотографа. Аз си издигна ръката и с един благ, като мед, и ясен като звънец, глас изкажа в началото на речта си: „Господа-а-а!!“ И всичко това — и думата ми, и гласа ми, и фигурата ми и полуотворените му устица, се отпечатва във фонографа и бързо-фотографа и остава навеки вечния да се гледа и поменува от потомството ми. Като си помисля какво силно впечатление и удовлетворение ще мога да направя чрез речта си и фигурката си върху потомството си, как то ще ме обича и почита, как от благодарност към мене ще да ми издигне паметник и ще ме слави и прославява... устата ми се препълнят със слюнки, мускулите ми захващат да се сокращават и мене ми се скача, играе, пее. С една дума блаженството ми е пълно — и конец.

Тая картина така плени моето възвишено въображение, щото аз вече не на шега съм си задал въпроса да измисля гореспоменатия бързофотограф и да го приложам към Едисоновия фонограф.

Щом открия това, аз ще поискам привилегия от всичките съществуващи правителства докато съм жив, само аз да имам правото

да се ползувам от него.

Да не помислят някои, че като искам тая привилегия, аз съм движим от някое недостойно егоистическо чувство. Не, господа! В тоя въпрос мен ме ръководи моето искрено и дълбоко убеждение, че в целия свят няма по-интересен субект от мене, който да заслужава да се слуша и гледа не само от българското потомство, но и от цялото човечество. Това нещо аз и мисля да достигна чрез горната привилегия.

(Следува, но няма да се продължава.)

Публикувана е в в. „Остен“, бр. 5 и 8 от 30 март и 30 април 1879 г. И в двата броя е с подпис: *Незлюблив поет*.

Издание: Стефан Стамболов, „Запомни ме, Живот! Поезия и публицистика“, „Абагар“, С. 1993, Съставителство, предговор и приложение проф. д-р И. Радев.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.